

Amandmaji k predlogu ZPŠOIRSP
(narejeni na podlagi stališč DIPS z dne 6. 10. 2013)

Amandma k 2. členu:

Doda se drugi odstavek:

»Upravičenec je tudi otrok izbrisane osebe, če izpolnjuje pogoje iz 1.a člena ZUSDDD.«

Nujna uskladitev tega zakona z ZUSDDD.

Amandma – dodati 2.a člen:

»Upravičenec je tudi oseba, ki je po izbrisu po svoji volji ali prisilno zapustila Slovenijo in kasneje ni zaprosila za dovoljenje za stalno prebivanje ali za državljanstvo ali ji je bila taka prošnja zavrnjena (razen če ji je bila zavrnjena zato, ker sploh ni bila prijavljena v registru stalnega prebivalstva in zato tudi ni mogla biti iz njega izbrisana).«

Za to skupino upravičencev mora zakon določiti drugačne pavšalne odškodnine (po drugačnih kriterijih – za škodo, ki je bila drugačna od tiste, ki je nastala tistim, ki so ostali v Sloveniji ali se vanjo kasneje vrnili).

Amandma k drugemu odstavku 3. člena:

Črta se drugi odstavek, ki se glasi: »Če obdobje izbrisa traja tudi po uveljavitvi tega zakona, se ne glede na prejšnji odstavek upravičencu obdobje izbrisa šteje najdlje do dne uveljavitve tega zakona.«

Določba je povsem nesmiselna in v nasprotju z namenom in smislom zakona. Nanaša se na tiste upravičence, ki v trenutku uveljavitve tega zakona statusa upravičenca še sploh ne bodo imeli, ker o njihovi prošnji še ne bo dokončno odločeno. Če bo prošnji pravnomočno ugodeno kasneje, bodo status upravičenca pridobili šele takrat – vse do takrat pa bodo seveda še vedno v položaju nezakonito izbrisane in torej upravičeni do odškodnine po tem zakonu.

Amandma k drugemu odstavku 7. člena

Besedilo naj se spremeni takole:

»Za vsak zaključen mesec izbrisa iz RSP je upravičenec upravičen do 40 evrov denarne odškodnine za nematerialno škodo. Za materialno škodo je upravičen do 260 evrov mesečne odškodnine za tisti čas, v katerem bi bil kot oseba brez dohodkov in premoženja upravičenec do denarne socialne pomoči, če ne bi bil nezakonito izbrisan. Upravičenost do odškodnine za materialno škodo pristojni organ presoja po njemu uradno dostopnih podatkih in po izjavi upravičenca, ki za njeno resničnost prevzame kazensko in odškodninsko odgovornost. Če organ upravičenosti na ta način ne more zanesljivo ugotoviti, napoti stranko glede spornega dela zahtevka na odškodninsko pravdo.«

Amandma k tretjemu odstavku 7. člena

V tretjem odstavku 7. člena se besede »cel mesec, šteto od dneva izbrisa dalje« nadomestijo z besedami »vse dni tistega meseca – v prvem mesecu od dne izbrisa do konca tistega meseca«.

Sedanje besedilo je nejasno in praktično neuporabno. Glasi se: »Za zaključen mesec iz prejšnjega odstavka se šteje vsak mesec, v katerem je bil upravičenec izbrisan iz RSP cel mesec, šteto od dneva

izbrisa dalje.« Dan izbrisa je za večino izbrisanih 26. 2. 1992, kdaj torej poteče prvi »cel mesec, šteto od dneva izbrisa dalje«? Če je mišljeno, da 26. marca, naslednji mesec 26. aprila itd. (ne glede na različno dolžino posameznih mesecev), potem naj se v zakonu tako tudi napiše. Toda zapis tega pravila bi bil zelo zapleten, zato se s tem amandmajem predlaga drugačna, bolj preprosta rešitev. Res bi po njej tisti, izbrisani na dan 26. 2. 1992 (ali ob koncu nekega drugega meseca) za ta prvi mesec dobili polno mesečno odškodnino že samo za nekaj dni, kar pa bi se (v povprečju) izravnilo, ker pa za zadnji mesec upravičenci ne bi dobili ničesar, tudi če je do konca tistega meseca takrat manjkalo samo en dan. Če se hoče vpeljati individualno bolj pravična ureditev, pa naj se, kot že rečeno, šteje mesece (ne glede na njihovo dolžino) pri vsakem upravičencu od dne njegovega izbrisa do istega dne v vsakem naslednjem mesecu (ne glede na njihovo dolžino).

Amandma – dodati 7.a člen

7.a. člen

(uveljavljanje višjega zneska denarne odškodnine za plačane takse in druge lahko dokazljive stroške)

(1) Odškodnina, določena po merilih 7. člena, se poveča za vse stroške, ki so upravičencu nastali zaradi izbrisa, če je njena višina lahko ugotovljiva (z uradnimi dokazili, računi ipd.). To velja v prvi vrsti za vse uradne takse in druge administrativne stroške (za potrdila, prevode dokumentov ipd.), če so bili ti stroški potrebni pri poskusih urejanja statusa izbrisanega oziroma pri postopkih, ki ne bi bili potrebni, če upravičenec ne bi bil nezakonito izbrisan. Za težje dokazljive zahteve upravni organ stranko napoti na odškodninsko pravdo pred sodiščem.

(2) To velja tudi za stroške zdravljenja, če so upravičencu v obdobju izbrisa v Republiki Sloveniji ali v tujini nastali stroški zdravljenja, za zdravljenje v okviru javne zdravstvene službe, katere je moral kriti sam. Odškodnina se lahko za stroške zdravljenja določi največ v višini zneska, ki bi ga krilo obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje v skladu s predpisi Republike Slovenije, ki urejajo zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje.

(3) Za presojo upravičenosti do povračila stroškov zdravljenja iz prejšnjega odstavka in njihove višine upravna enota pridobi in je vezana na mnenje Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

(4) Odškodnina po tem členu velja tudi za stroške izobraževanja, če je upravičenec v obdobju izbrisa v Republiki Sloveniji za izobraževanje po javno veljavnih izobraževalnih ali študijskih programih za pridobitev javno veljavne izobrazbe plačal šolnino, pod pogojem, da je letnik, v katerega je bil vpisan in zanj plačal šolnino, uspešno zaključil.

(5) Za presojo upravičenosti do povračila šolnine iz prejšnjega odstavka upravna enota pridobi in je vezana na mnenje ministrstva, pristojnega za izobraževanje.

(6) Upravičenec mora zahtevi za povrnitev stroškov zdravljenja in izobraževanja priložiti listinska dokazila o plačilu. Kot dokazilo o plačilu šolnine se šteje potrdilo o plačilu, ki ga je izdal izvajalec javno veljavnega izobraževalnega ali študijskega programa iz tretjega odstavka tega člena.

(7) O zahtevi za določitev višjega zneska denarne odškodnine po tem členu mora upravna enota odločiti najpozneje v štirih mesecih.

Besedilo tega člena je (razen v prvem, sedaj dodanem odstavku) enako besedilu 8. člena prvega osnutka zakona, ki je bil 27. 5. 2013 obravnavan na sestanku predstavnikov izbrisanih z ministrom Virantom in potem brez pojasnila iz sedanjega predloga zakona izpuščen.

Ti stroški so pri posameznikih seveda preveč različni, da bi jih bilo mogoče določiti za vse enako (v pavšalnih zneskih), zato je treba z zakonom omogočiti, da se vsi taki stroški, ki so dokazljivi z računi ali

drugimi uradnimi dokazili (tarifami ipd.), priznajo že z odločbo v poenostavljenem in hitrem upravnem postopku – s pooblastilom upravnemu organu, da za vse nedokazane ali težje dokazljive zahteve stranko napoti na odškodninsko pravdo pred sodiščem.

Med takse, ki jih mora država upravičencem sedaj povrniti, seveda spadajo tudi takse, ki jih je izbrisani moral plačati za ureditev svojega statusa po ZUSDDD oziroma za dopolnilno (posebno) odločbo (sedaj za prošnjo 95 €, za pritožbo 18 €, za tožbo 148 € itd.). Če mu je bil status na koncu priznan, mu je država seveda vse te stroške za odpravljanje stanja, povzročenega z nezakinitim izbrisom, sedaj dolžna povrniti.

Taka zakonska ureditev ne bi bila koristna samo za prizadete, ampak tudi za državo, ker bi bistveno zmanjšala število tistih, ki se bodo drugače (če jim niti odškodnina za to lahko dokazljivo škodo v upravnem postopku ne bo dostopna) prisiljeni zateči na sodno pot. To pa bo za državo neprimerno dražje, kot če bi jim to brez dragega pravdanja pred sodišči že sama priznala v upravnem postopku (da o nepotrebnem obremenjevanju hudo preobremenjenih sodišč še s takimi, upravno lahko rešljivimi zadevami niti ne govorimo).

Amandma k prvemu odstavku 8. člena

Na koncu se pika nadomesti z vejico in doda naslednje besedilo: »lahko pa tudi kasneje, če stranka za zamudo navede utemeljene razloge.«

Vsi dosedANJI triletni roki v tej zadevi, kjer država najprej z urejanjem statusa in nato z odškodninami zamuja že 20 in več let, so se v praksi izkazali kot povsem nerealni. Nekateri so bili že razveljavljeni kot neskladni z Ustavo, drugi najbrž še bodo. Temeljna pravičnost in odgovornost do žrtev izbriša zahteva tu bolj elastično ureditev.

Amandma k prvemu odstavku 9. člena

Besedilo naj se spremeni takole:

»Če upravičenec med postopkom umre, lahko dedič v 30 dneh po smrti upravičenca nadaljuje tako upravni kot sodni postopek za povračilo materialne škode.«

Dedovanje odškodnine za nematerialno škodo je po veljavni zakonodaji in sodni praksi vedno izključeno, pri odškodninskih zahtevkih za materialno škodo pa zaradi ogromnih zamud države pri priznavanju teh odškodnin temeljna pravičnost in odgovornost do žrtev izbriša spet zahteva tu drugačno ureditev od običajne.

Amandma k drugemu odstavku 9. člena

Besedilo naj se spremeni takole:

»Terjatev za povračilo denarne odškodnine zaradi izbriša iz RSP, priznana z odločbo, ki je v upravnem postopku dokončna, preide na dediče, tudi če jo je upravičenec pred smrtjo izpodbijal v upravnem sporu.«

Amandma je potreben ne glede na to, ali bo amandma k prvemu odstavku sprejet ali ne. Tudi v tem drugem primeru je namreč nelogično, nepravilno in nedopustno, da bi v zgoraj opisanem položaju dediči ostali brez upravno že priznane odškodnine – samo zato, ker se je upravičencu ta odškodnina zdela premajhna in jo je zato izpodbijal v upravnem sporu. Tak primer je namreč pravno povsem drugačen od primera, ko upravičenec upravno določeno odškodnino sprejme kot pravilno določeno in nato (da bi dokazal višjo utrpeljeno škodo od tiste, ki je dosegljiva v upravnem postopku) vloži še odškodninsko tožbo (ne tožbe v upravnem sporu).

Amandma k prvemu odstavku 10. člena

Na koncu se pika nadomesti z vejico in doda naslednje besedilo: »lahko pa tudi kasneje, če stranka za zamudo navede utemeljene razloge.«

Utemeljitev tega amandmaja je enaka kot pri amandmaju k prvemu odstavku 8.člena.

Amandma k tretjemu odstavku 10. člena

Besedilo se spremeni takole:

»Ne glede na določbe zakona, ki ureja pravdni postopek, lahko sodišče na prošnjo rok za odgovor na tožbo ustrezno podaljša.«

Ni nikakršnih utemeljenih razlogov za to, da bi si država, potem ko je urejanje vprašanja odškodnin za nezakoniti izbris zavlačevala 22 let, sedaj z določbo o avtomatičnem podaljšanju enomesečnega roka na šest mesecev omogočila še nadaljnje zavlačevanje. Če bi v praksi res nastali primeri, ki bi po presoji sodišča upravičevali podaljšanje 30-dnevnega običajnega roka za odgovor na tožbo (zlasti če bi se v krajšem času nakopičilo več takih zahtevnih primerov), naj o potrebnem času za morebitno podaljšanje tega roka odloči sodišče.

Amandma k 12. členu

Ta člen se črta.

Določba je povsem nesprejemljiva, poleg tega pa tudi nesmiselna. Nesprejemljiva zato, ker ta zakon v upravnem postopku omogoča le priznanje tako imenovane pavšalne odškodnine, morebitno višjo utrpljeno škodo (zlasti kadar je ta bistveno višja – zaradi manjših razlik nihče ne bo tvegala velikih stroškov pravednosti z državo) pa naj bi upravičenec lahko zahteval v sodnem postopku. Vnaprej omejiti to sodno dosegljivo višino odškodnine s kakršnimkoli mnogokratniki upravno dosegljive pavšalne odškodnine je krivično in nesprejemljivo – omejiti jo na 2,5-kratno višino pavšalne odškodnine je pa sploh absurdno. – Toda določba je nesmiselna tudi zato, ker višina utrpljene škode v težjih primerih (izguba zdravja, smrt svojcev, izguba podjetja ipd.) ni sploh v nikakršni korelaciji s trajanjem izbrisa, od česar pa je odvisna višina pavšalne odškodnine. Taka visoka materialna škoda je (seveda redko) zaradi izbrisa lahko nastala tako nekomu, ki je bil po tem izbrisan samo še nekaj mesecev (in bo zato njegova pavšalna odškodnina minimalna), kakor tudi nekomu, ki je ostal brez statusa nato še 20 ali 22 let. Za realno ugotovljeno škodo v višini 50.000 ali 100.000 evrov, enako v obeh primerih, pa bi prvi (po tej absurdni zakonski določbi) dobil dvajsetkrat ali petdestkrat nižjo odškodnino kot drugi!

Amandma k 13. členu

Besedilo tega člena se spremeni takole:

»(1) Denarna odškodnina se upravičencu izplača v toliko enakih mesečnih obrokih, kolikor polnih mesecev je trajalo pri njem obdobje od izbrisa iz RSP do pridobitve dovoljenja za stalno prebivanje ali državljanstva.

(2) Vlada je dolžna po enem letu veljavnosti tega zakona in nato vsako naslednje leto Državnemu zboru poročati o tem, koliko finančnih sredstev bo zahtevalo izvrševanje zakona in glede na zmogljivosti državnega proračuna in glede na ekonomski in socialni položaj v državi predlagati ustrezno prilagoditev dinamike izplačevanja odškodnin ugotovljenemu stanju.«

V drugem odstavku predvidena »prilagoditev dinamike izplačevanja odškodnin ugotovljenemu stanju« pomeni, da je glede na ugotovljeno stanje možno to dinamiko izplačevanja odškodnin bodisi upočasniti bodisi pospešiti (seveda z ustrezno dopolnitvijo tega zakona) – in to prvič že po enem letu od uveljavitve zakona, ko bodo lahko zbrani prvi podatki o tem, koliko znašajo dotlej vloženi zahtevki in koliko bo do takrat že pravnomočno določenih odškodnin.

Amandma – dodati 23.a člen

V zakonu o (ZUSDDD) se črta četrti odstavek 1.č člena.

Nujnost črtanja te (po vsebini povsem nesmiselne) zakonske določbe izhaja tudi iz priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope, ki je na seji 26. 9. 2013 pozval k »ustrezni rešitvi glede uporabe odškodninske sheme za tiste upravičence, ki so zaprosili za državljanstvo ali za dovoljenje za stalno prebivanje, a so bili zavrnjeni«, minister Virant pa je že izrazil pripravljenost za rešitev tega problema. Neupravičene zavrnitve prošenj, vloženih po ZUSDDD-B, se vse sklicujejo prav na neizpolnjene pogoje iz omenjene zakonske določbe, ki pa so po vsebini tako nesmiselne, da jih je sploh nemogoče izpolniti. Določba se namreč glasi: *»Če je odsotnost zaradi razlogov iz prejšnjega odstavka, razen iz druge alineje, trajala več kot pet let, se šteje, da je bil pogoj dejanskega življenja izpolnjen za obdobje petih let, v nadaljnjem obdobju petih let pa samo, če ravnanja osebe kažejo na to, da se je v času odsotnosti poskušala vrniti v Republiko Slovenijo in nadaljevati z dejanskim življenjem v Republiki Sloveniji.«* Nezakonito izbrisanim pa veljavna zakonodaja vse do uveljavitve ZUSDDD-B julija 2010 sploh ni omogočala, da bi se lahko vrnil v Slovenijo (razen če so slučajno izpolnjevali pogoje za povsem novo pridobitev dovoljenja po Zakonu o tujcih, npr. zaradi združitve družine, pridobljene nove zaposlitve ipd.), zato je povsem nevzdržno, da ZUSDDD v navedeni določbi pridobitev dovoljenja za vrnitev, ki je postala možna šele s prošnjami po 24. 7. 2010, pogojuje z dokazovanjem, da se je prosilec že poprej (ko te možnosti po zakonu sploh še ni imel) skušal vrniti v Slovenijo. Določba je popolnoma absurdna in jo je treba črtati.

Amandma – dodati 23.b člen

V zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o ... (ZUSDDD-B) se črta 8. člen.

V tem členu je bil določen triletni rok za vlaganje prošenj po ZUSDDD, ki je iztekel 24. 7. 2013. Če po mnenju zakonodajno-pravne službe DZ taka zakonska določba, kot jo predlaga ta amandma, ne bi zadoščala za ponovno odprtje teh rokov, naj se pripravi drugačno besedilo amandmaja, ki bo omogočilo vlaganje teh prošenj tudi po navedenem roku – brez omejitve. V popolnoma izjemnem primeru nezakonitega odvzema pravic 25.671 ljudem pred 21 leti je moralno in pravno popolnoma nedopustno, da bi država sedaj, ko končno omogoča popravilo te krivice, po svojem lastnem 21-letnem zavlačevanju žrtvam, v teh letih raztresenim po vsem svetu, postavljala triletni ali sploh kakršenkoli rok za uveljavitev zakonsko priznane odškodnine.